

**Aydın
Qasımlı**

*Filologiya üzrə
fəlsəfə doktoru*

Bizim yazar

kuresi tarihi" əsərindən götürülmüşdür. - A.M Bax: göstərilən əsər, II cild, səh 60-65)

Fateh İstanbulun fəthindən sonra kəramətlərini gördüyü böyük Şeyxi AK Şəmsəddinin əllərini öpmüş, boynuna sarılmış və hakimiyyətdən əl çəkib, xəlvətə çəkilərək, guşənişin olmasını və ondan (AK Şəmsəddindən - A.M) faydalanmasını rica etmiş, lakin AK Şəmsəddin Sultanın bu ricasını rədd etmiş və "Dünya işlərinə Tanrı tərəfindən məmur olan Sultanın "Qeyb aləmi"nin sirlərinə dalmasını öz vəzifəsini icra etməməsi" kimi dəyərləndirmiş və belə bir işin dövlətə zərər gətirməklə bərabər hər ikisinin (Sultanın və AK Şəmsəddinin - A.M) də Allah qarşısında məsul olacaqlarını bildirmişdi...

Fateh İstanbulun fəthindən sonra kəramətlərini gördüyü böyük Şeyxi AK Şəmsəddinin əllərini öpmüş, boynuna sarılmış və hakimiyyətdən əl çəkib, xəlvətə çəkilərək, guşənişin olmasını və ondan (AK Şəmsəddindən - A.M) faydalanmasını rica etmiş, lakin AK Şəmsəddin Sultanın bu ricasını rədd etmiş və "Dünya işlərinə Tanrı tərəfindən məmur olan Sultanın "Qeyb aləmi"nin sirlərinə dalmasını öz vəzifəsini icra etməməsi" kimi dəyərləndirmiş və belə bir işin dövlətə zərər gətirməklə bərabər hər ikisinin (Sultanın və AK Şəmsəddinin - A.M) də Allah qarşısında məsul olacaqlarını bildirmişdi...

Dahi Türk Xaqanı Sultan II Mehmet

dan sonra Gürcüstana qədər bütün güney Qara dəniz bölgəsini Osmanlı İmperatorluğunun sərhədləri içine almış, Bosna-Hersek və Albaniyanı ələ keçirəndən sonra isə dənizlərdə Venedikt donanmasını məğlubiyyətə uğratmışdı. **Fateh 1463-cü ildə Bosnyaya daxil olarkən xalq öz krallarını buraxıb, Türklərlə birləşmiş, kütləvi şəkildə müsəlmanlığı**

İstanbul Fatehi

(əvvəli ötən sayımızda)

İstanbulun fəthindən sonra Sultan Mehmet Fateh İslam dünyasının ən şanlı, ən qüdrətli Sultani sayılmış, "Xəlifə" ünvanı daşımaqla "Müsəlmanların rəhbəri, Qazi və mücahidlərin əfəndisi, Rəbbülələmin tayı ilə səltənət və xilafət səmasının, dünya və dinin Günəşi Əbül-fəth Sultan Məhəmməd Xan" kimi vəzifələr daşmışdır.

Sultan Mehmet Fateh də qədim Türk Xaqan və Sultanları kimi Allah, haqq və ədalət uğrunda cihad etdikləri üçün Cahanşaha göndərdiyi məktubunda öz əskərlərini "Allahın qalib ordusu" adlandırmış və göstərmişdir ki: "Dünyada tək

yətdən əl çəkib, xəlvətə çəkilərək, guşənişin olmasını və ondan (AK Şəmsəddindən - A.M) faydalanmasını rica etmiş, lakin AK Şəmsəddin Sultanın bu ricasını rədd etmiş və "Dünya işlərinə Tanrı tərəfindən məmur olan Sultanın "Qeyb aləmi"nin sirlərinə dalmasını öz vəzifəsini icra etməməsi" kimi dəyərləndirmiş və belə bir işin dövlətə zərər

Şeyxinin bu məsləhətindən sonra Fateh Sultan Mehmet qısa bir zamanda Anadoluda İsfəndiyar, Trabzon və Ağqoyunlu ərazilərini, Karaman və Dülqədir Bəyliklərini İmperatorluğun tərkibinə qatmış,

gər ölkələri fəth edərək, Osmanlı İmperatorluğunu Tuna-dan (Dunaydan - A.M) Fərata qədər genişləndirmişdi. Ağqoyunlu hökmdarı Uzun Həsən anası Sara Xatunu qaynatası Trabzon hökmdarını qorumaq

qəbul edərək, "Bosna müsəlmanları" adı ilə bir daha xristianlığa dönməmiş, bu bölgədə uzun müddət Osmanlı hakimiyyətinin dayağı olmuşdular. Davamlı olaraq digər xristianlar tərəfindən əzilən bu xalqın Türk hakimiyyəti sayəsində əllərindən alınan torpaqları özlərinə qaytarılmış, ölkədən qaçqın düşən Bosnalılar yenidən öz vətənlərinə qayıtmışdılar.

Katolik Venediklərin zülmünə dözə bilməyən Mora yarmadası əhalisi də 1457-ci ildə Fatehə məktub göndərərək, bildirmişdilər: "Gəl yurdu-muzu Venediklərdən al da rahat olaq". Fateh Moranı almış, yunanların xeyrinə Katolik kilsəsinə və Roma hakimiyyətinə son vermiş, keçmiş yunanların öz vətənlərinə dönmələrinə imkan yaratmışdır. Yunanlar qüdrətli və ədalətli Fatehi öz İmperatorları saymış, sonrakı Osmanlı Sultanlarını da "Rum Sultanı" adlandırmışdılar. Bu proses XIX əsrə qədər davam etmiş, uzunmüddətli bir Türk-Yunan dostluğu yaranmışdır.

Sonradan Xristian təəsübkeş Avropa alim, şair və romantikləri sayəsində bu dostluq Yunan-Türk düşmənçiliyinə çevrilmişdir ki, bu düşmənçilik bu gün də davam etməkdədir.

Sultan Mehmet Fateh Anadoluda milli birliyə nail olmaqla yanaşı, bütün Türk və İslam dünyasının hörmətini qazanmış, həmçinin şərq ortodoks xristianlarını Qərb katolik təhlükəsindən xilas etməklə Ortodoksların nüfuzunu qazanmışdır. Fateh ortodoks Rum və Balkan xristianlarını da öz himayəsi altına almış, Bizans tarixində ilk dəfə olaraq, İmperatorların siyasi vasitə kimi istifadə etdiyi Patrikxanəni müstəqilliyə qovuşdurmuşdu. Çünki Bizanslılara görə, Qərbi Avropalılar barbar, zalım və Xristianlıqdan çıxmış insanları idi.

(ardı gələn sayımızda)

Sultan Mehmet Fateh 1461-ci ildə Trabzonu aldıqdan sonra Gürcüstana qədər bütün güney Qara dəniz bölgəsini Osmanlı İmperatorluğunun sərhədləri içine almış, Bosna-Hersek və Albaniyanı ələ keçirəndən sonra isə dənizlərdə Venedikt donanmasını məğlubiyyətə uğratmışdı. Fateh 1463-cü ildə Bosnyaya daxil olarkən xalq öz krallarını buraxıb, Türklərlə birləşmiş, kütləvi şəkildə müsəlmanlığı qəbul edərək, "Bosna müsəlmanları" adı ilə bir daha xristianlığa dönməmiş, bu bölgədə uzun müddət Osmanlı hakimiyyətinin dayağı olmuşdular. Davamlı olaraq digər xristianlar tərəfindən əzilən bu xalqın Türk hakimiyyəti sayəsində əllərindən alınan torpaqları özlərinə qaytarılmış, ölkədən qaçqın düşən Bosnalılar yenidən öz vətənlərinə qayıtmışdılar...

bir din, tək bir dövlət, tək bir padşah və İstanbul da Cahanın tək paytaxtı olmalıdır". (İqtibas Prof.Dr Osman Turanın "Türk Cihan hakimiyyəti mef-

gətirməklə bərabər hər ikisinin (Sultanın və AK Şəmsəddinin - A.M) də Allah qarşısında məsul olacaqlarını bildirmişdi.

Kırım Xanlığını öz vassalına çevirmiş, Yunanıstan, Albaniya, Bosna-Hersek, Belqrad istisna olmaqla bütün Serbiya, Bessarabiya, Moldoviya və di-

ğün Sultan Mehmet Fatehin yanına göndərmiş və onun Trabzona toxunmamasını, bu ərazini gəlininə bağışlamasını xahiş etmişdi. Sara Xatun: "Ey oğul, bu Trabzon sənin nəyinə lazımdır, onu mənim gəlinimə bağışla" demiş, Sara Xatunu bir ana kimi qəbul edən Fateh isə ona bildirmişdi: "Ey ana, bu zəhmət din yolundadır, axirətdə Allah hüzuruna varınca inayət ola. Zira əlimizdə İslam qılıncı var. Əgər bu zəhməti çəkməsək bizə "Qazi" demək yalan olar". (İqtibas Osman Turanın göstərilən əsərindən götürülmüşdür. - A.M Bax: Göstərilən əsər II cild, səh 62) Sultan Mehmet Fateh 1461-ci ildə Trabzonu aldıq-